

ARKADAŞLIK KALİTESİ ÖLÇEĞİ TÜRKÇE FORMUNUN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİ

Doç. Dr. Ahmet Akın
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
aakin@sakarya.edu.tr

Doktora Öğr. Fatıma Firdevs Adam Karduz
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
reyyan54@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Ümran Akın
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
uakin@sakarya.edu.tr

Özet

Bu araştırmanın amacı Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği'nin (Thien, Razak, & Jamil, 2012) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Araştırma 272 lise öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Ölçeğin yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde dört boyutlu (güvenlik, yakınlık, kabul ve yardım) ve 21 maddeden oluşan modelin iyi uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2= 374.29$, $sd= 179$, $RMSEA= .063$, $CFI= .92$, $IFI= .92$). Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayıları yakınlık alt ölçeği için .75, yardım alt ölçeği için .81, kabul alt ölçeği için .77, güvenlik alt ölçeği için .82, ölçeğin bütünü için .91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayıları .38 ile .67 arasında sıralanmaktadır. Bu bulgulara göre Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Arkadaşlık kalitesi, geçerlik, güvenirlik, doğrulayıcı faktör analizi.

THE VALIDITY AND RELIABILITY OF TURKISH VERSION OF THE FRIENDSHIP QUALITY SCALE

Abstract

The aim of this study is to examine validity and reliability of the Turkish version of the Friendship Quality Scale (Thien, Razak, & Jamil, 2012). The participant of this study consisted of 272 high school students. The results of confirmatory factor analysis indicated that the 21 items and four-dimensional model (closeness, help, acceptance, and safety) was well fit ($\chi^2= 374.29$, $df= 179$, $RMSEA= .063$, $CFI= .92$, $IFI= .92$). The internal consistency reliability coefficients of the scale were .75 for closeness subscale, .81 for help subscale, .77 for acceptance subscale, .82 for safety subscale, and .91 overall scale. The corrected item-total correlations ranged from .38 to .67. Results demonstrated that this scale had high validity and reliability scores.

Key Words: Friendship quality, validity, reliability, confirmatory factor analysis

GİRİŞ

Hayatımızda önemli bir rol oynayan arkadaşlık; bireylerin aralarında kurdukları gönüllü ve karşılıklı bir ilişki deneyimi olarak tanımlanır (Bukowski & Hoza, 1989). Zamanlarının çoğunu birlikte geçiren arkadaşların davranışları, beklentileri zamanla birbirini etkilemeye başlar (Rubin, Bukowski, & Parker, 2006). Yıllardır arkadaş

ve arkadaşlıkların etkileri kuramsal düzlemde tartışılmıştır. Fakat son yıllarda yapılan ampirik araştırmalar kuramsal tartışmalara açıklık getirmeye başlamıştır. Yeni ilerlemeler sayesinde araştırmacılar, iyi bir arkadaşlığın ne olduğunu kavramsal ve işlevsel olarak tanımlamıştır ve artık alan yazındaki çalışmaların çoğunda iyi arkadaşlık denince yüksek kalitede arkadaşlık anlaşılmaktadır (Berndt, 1996). Berndt ve Perry (1986) arkadaşlık kalitesini, arkadaşlıkların doğası ve bireyler arasındaki etkileşimlerin nitelikleri şeklinde tanımlamıştır. Asher ve Parker'a (1993) göre çocukların arkadaşlık kalitesi, arkadaşların birbirini kabul etmesiyle çok ilişkilidir; diğer bir deyişle çocuklardaki yüksek arkadaşlık kalitesi, bireylerin arkadaşlıklarını çok benimsediklerini gösterir.

Arkadaşlık kalitesi üzerine yapılan ilk araştırmalar yapısal değerler ve ölçme üzerine (örn. önemli arkadaşlık değerlerini tanımlama ve güvenilir şekilde ölçme) odaklanmıştır. Yüksek kalitedeki bir arkadaşlıkta olumlu sosyal davranış, samimiyet gibi pozitif özellikler daha fazla iken kargaşa, rekabet gibi olumsuz özellikler ise daha düşük düzeydedir. Arkadaşlık kalitesinin arkadaşlar üstünde birbirlerinin tutum ve davranışlarına olan etkilerini artırıp azaltma gibi dolaylı etkileri de olabilir (Berndt, 2002). Yani arkadaşlık her zaman tarafların birbiriyle uyum içinde olduğu ve eğlenceli deneyimlerin yaşandığı bir ilişki olmayabilir; zaman zaman çatışma ve üzüntülerin kaynağı da olabilir (Hartup, 1992). Berndt (1996) arkadaş sevgisi ve çatışma gibi pozitif ve negatif özelliklerin arkadaşlık kalitesini belirlemek için birlikte incelenmesi gerektiğini savunmuştur.

Araştırmacılar kaliteli arkadaşlığın olumlu sosyal davranış, özgüven, destek, samimiyet, sadakat gibi pozitif bileşenlerini açıklamış ve bu özellikler arasındaki bağlantıları incelemiştir. Örneğin, samimiyeti değerlendirmek için çocuklara ne sıklıkla arkadaşlarına kendileri ile ilgili ve başkalarına anlatmadıkları şeyleri anlattıklarını sormuştur (Berndt & Keefe, 1995). Araştırmalar, arkadaş ilişkilerindeki herhangi bir pozitif özelliğin, örneğin samimiyet, seviyesi yüksek düzeylerde ise tipik olarak diğer tüm özelliklerin seviyesinin de yüksek olduğunu saptamış ve bu nedenle bütün pozitif özelliklerin arkadaşlık kalitesindeki tek bir boyutla dahi bağlantılı olduğu görülmüştür (Berndt, 2002).

Bukowski ve Hoza (1989) üç arkadaşlık göstergesi ya da üç farklı arkadaşlık özelliğini tanımladıkları bir model sunmuştur: (a) arkadaşlığın varlığı ya da yokluğu (örn. bir çocuk karşılıklı etkileşimde bulunulan bir arkadaşlığın bir parçası mı, değil mi), (b) arkadaşlık sayısı (örn. çocuğun arkadaşlık ağının ne kadar geniş olduğu), (c) arkadaşlık kalitesi (örn. ikili arkadaşlığın özellikleri; destek seviyesi, yoldaşlık, ya da çocuktaki çatışma gibi). Bukowski ve Hoza'nın (1989) modelinde olumlu arkadaşlık özellikleri olarak 4 boyut bulunmaktadır:(1) yoldaşlık (2) güvenlik (3) yardım ve (4) yakınlık ve bir de negatif özellik olarak çatışma vardır. Araştırmalar yakınlık, kabul, yardım ve güvenin birbiriyle pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. Bunun aksine çatışma; yakınlık, kabul, yardım ve güven ile arkadaşlık kalitesi negatif bir ilişkiye sahiptir. Bu nedenle; çatışma bu modelde arkadaşlık kalitesi ölçeği kavramsallaştırılmasından çıkarılmıştır (Akt., Thien & Nordin, 2012). Asher ve Parker'ın (1993) kabul kavramını benimsemesiyle arkadaşlık kalitesi ölçeği yeni bir boyut kazanmıştır. Asher ve Parker'e (1993) göre çocuklarda kaliteli arkadaşlık, akran kabulü ile ilgilidir ve arkadaşlığın daha kaliteli olması akran kabulünün daha fazla olduğunu gösterir, bu nedenle de akran kabulü literatürde arkadaşlık kalitesinin bir göstergesi olarak yer alır.

Bukowski ve Hoza'nın (1989) modeline ek olarak Ladd ve diğerlerinin (1996) arkadaşlık kalitesi ölçeği hakkındaki fikirleri de dikkat çekicidir. Ladd ve diğerleri (1996) arkadaşlığı, arkadaşlık süreci ve arkadaşlık koşulu olmak üzere ikiye ayırmıştır. Arkadaşlık süreci; arkadaşlığın kalitesini etkileyen ilişkilerin gözlemlenebilir özellikleri olarak tanımlanır. İlişkilerin gözlemlenebilir özelliği ise arkadaşlığın yakınlığı ve samimiyetidir. Aynı zamanda, arkadaşlığın koşulu da; güvenme, inanma, samimiyet, arkadaş sevgisi ve destek gibi arkadaşlığın sağladığı faydalar olarak tanımlanır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik analizleri, toplam 272 lise öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Katılımcılar 124'ü erkek, 148'i kız öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Bireyler üzerinde arkadaşlığın etkilerini değerlendirmek amacıyla Thien, Razak ve Jamil (2012) tarafından geliştirilen Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği, 21 maddeden ve dört alt boyuttan oluşan bir ölçme aracıdır. Ölçek 6'lı derecelendirmeye (1- Hiç katılmıyorum, 6- Tamamen katılıyorum) sahip bir ölçme aracıdır. Arkadaşlık kalitesi ölçeği hem alt boyutlara göre hem de toplam bir arkadaşlık kalitesi puanı vermektedir. Yüksek puanlar, arkadaşlık kalitesinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin alt boyutları: yakınlık (6 madde, örn; arkadaşlarımın ruh hallerini anlarım.), yardım (3 madde, örn.; arkadaşlarım problemlerimi çözmemde bana yardımcı olur.), kabul (4 madde, örn.; arkadaşlarım beni kolayca affeder.) ve güvenlik (8 madde, örn.; arkadaşlarım asla sözünden dönmez.) olarak sıralanmaktadır. Ölçeğin orijinal formunun iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları yakınlık alt ölçeği için .83, yardım alt ölçeği için .81 , kabul alt ölçeği için .84, güvenlik alt ölçeği için .88 olarak bulunmuştur.

İşlem

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması sürecinde öncelikle ölçeği geliştiren Thien, Razak ve Jamil ile elektronik posta yoluyla iletişim kurulmuş ve ölçeğin uyarlanabileceğine ilişkin gerekli izin alınmıştır. İlk aşamada ölçeğin İngilizce formu, iyi düzeyde İngilizce bilen 3 öğretim üyesinden oluşan bir komisyon tarafından Türkçeye çevrilmiş ve daha sonra bu Türkçe formlar geri tercüme edilerek Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Daha sonra Türkçe form anlam ve dil bilgisi açısından incelenerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve denemelik Türkçe form elde edilmiştir. Ardından denemelik Türkçe form psikolojik danışma ve rehberlik ve ölçme ve değerlendirme alanında uzman olan 2 öğretim üyesine inceletilerek görüşleri doğrultusunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlık yöntemiyle, madde analizi ise düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu ile incelenmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri için LISREL 8.54 (Jöreskog & Sorbom, 1996) ve SPSS 17.0 paket programları kullanılmıştır.

BULGULAR**Madde Analizi ve Güvenirlik**

Ölçeğin maddelerinin ayırt etme gücünü belirlemek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .38 ile .67 arasında sıralandığı görülmüştür. Bulgular Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Katsayıları

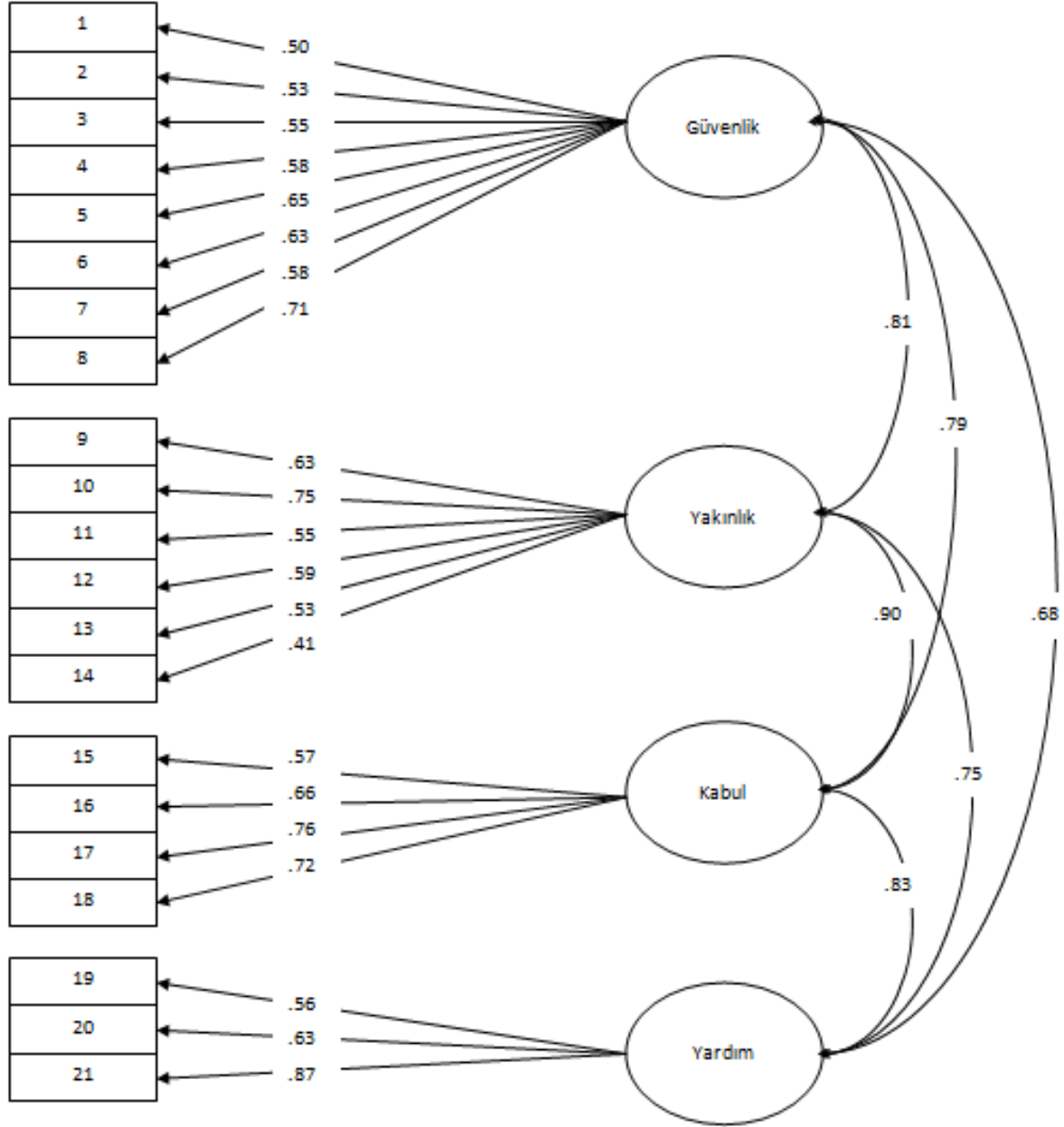
Madde No	r _{ix}	Madde No	r _{ix}
1	.41	12	.54
2	.47	13	.52
3	.47	14	.38
4	.52	15	.52
5	.59	16	.59
6	.54	17	.67
7	.54	18	.63
8	.63	19	.50
9	.63	20	.55
10	.67	21	.67
11	.45		

Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları yakınlık alt ölçeği için .75, yardım alt ölçeği için .81 , kabul alt ölçeği için .77, güvenlik alt ölçeği için .82, ölçeğin bütünü için .91 olarak bulunmuştur.

Yapı Geçerliği

Doğrulayıcı Faktör Analizi. Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği'nin yapı geçerliği için ölçeğin orijinal formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla DFA uygulanmıştır. Elde edilen uyum indeksi değerleri ($\chi^2= 374.29$, $sd= 179$,

RMSEA= .063, CFI= .92, IFI= .92) dört boyutlu arkadaşlık kalitesi modelinin iyi uyum verdiğini ortaya koymuştur. Doğrulayıcı faktör analizine ait faktör yükleri Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği'ne İlişkin Path Diagramı ve Faktör Yükleri

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada Thien ve diğerleri (2012) tarafından geliştirilen Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinin incelenmesinde doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeksleri incelendiğinde, dört alt boyutlu modelin iyi uyum verdiği ve ölçeğin orijinal faktör yapısının Türkçe formun faktör yapısıyla uyumlu olduğu görülmüştür. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyinin .70 olduğu (Sipahi, Yurtkoru, & Çinko, 2008) dikkate alınır, ölçeğin Türkçe

formunun güvenilirliğinin sağlandığı görülmektedir. Öte yandan yapılan madde analizi sonucunda ölçeğin madde-toplam korelasyon katsayılarının .30 ölçütünü de karşıladığı görülmüştür. Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği'nin, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgulara göre kullanıma hazır olduğu söylenebilir. Ancak geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının lise öğrencileri üzerinde yürütülmüş olması; ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği için farklı gruplar üzerinde yapılacak çalışmaları gerekli kılmaktadır. Ayrıca, ölçeğin test tekrar-test güvenilirliğinin incelenmesi oldukça önemlidir. Son olarak, ölçeğin uyum geçerliğini belirlemek amacıyla, geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerle Arkadaşlık Kalitesi Ölçeği arasındaki ilişkiler incelenebilir.

Not: Bu çalışma 06-08 Kasım 2014 tarihlerinde Antalya'da 22 Ülkenin katılımıyla düzenlenen "3rd World Conference on Educational and Instructional Studies- WCEIS-2014"de bildiri olarak sunulmak olarak seçilmiş olup, JRET Bilim Kurulu hakemleri tarafından değerlendirilerek bu sayıda yayınlanmasına karar verilmiştir.

KAYNAKÇA

Asher, S. R., & Parker, J. G. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology, 29*, 611–621.

Berndt, T. J. (1996). Exploring the effects of friendship quality on social development. In W.M.Bukowski, A.F.

Newcomb, & W.W. Hartup (Ed.). *The company they keep: Friendship in childhood and adolescence* (s. 346–365). Cambridge, England: Cambridge University Press.

Berndt, J. T. (2002). Friendship quality and social development. *Current Directions in Psychological Science, 11*(1), 7–10.

Berndt, T. J., & Keefe, K. (1995). Friends' influence on adolescents' adjustment to school. *Child Development, 66*, 1312–1329.

Berndt, T. J., & Perry, T. B. (1986). Children's perceptions of friendships as supportive relationships. *Development Psychology, 22*, 640–648.

Bukowski, W. M., & Hoza, B. (1989). Popularity and friendship: Issues in theory, measurement, and outcome. In T. J. Berndt & G. W. Ladd (Ed.). *Peer Relationships in child development* (s. 15–45). New York: Wiley.

Hartup, W. W. (1992). Conflict and friendship relations. In C. U. Shantz & W. W. Hartup (Eds.). *Conflict in child and adolescent development* (s. 186-215). New York: Cambridge University Press.

Jöreskog, K. G., & Sorbom, D. (1996). LISREL 8 reference guide. Lincolnwood, IL: Scientific Software International.

Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J., & Coleman, C. C. (1996). Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment. *Child Development, 67*, 1103–1118.

Rubin, K., Bukowski, W., & Parker, J. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. In N. Eisenberg (Ed.). *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (6th ed.). New York: Wiley.

Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., & Çinko, M. (2008). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Thien, L. M., & Nordin, A. R. (2012). Academic coping, friendship quality and student engagement associated with student quality of school life: A partial least square analysis. *Social Indicators Research*. doi:10.1007/s11205-012-0077-x.

Thien, L. M., Razak, N. A., & Jamil, H. (2012). Friendship Quality Scale: Conceptualization, development and validation. *Australian Association for Research in Education (NJ1)*.